

Мета навчання усного перекладу

Л. О. Гончаренко

Чорноморський національний університет ім. П. Могили, Миколаїв, Україна
Corresponding author. E-mail: stotskaya07@rambler.ru

Paper received 30.03.19; Accepted for publication 11.04.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-195VII59-04>

Анотація. У статті розглянуто зміст та мету навчання перекладу. Описано уміння, якими повинен володіти майбутній перекладач, здійснюючи той чи інший вид усного перекладу. У статті також зазначено, що підготовка студентів до усного перекладу будуватиметься з урахуванням його специфіки. Охарактеризовано кожен з видів усного перекладу. Метою навчання даного виду перекладу є набуття студентами-перекладачами вміння, якими повинен володіти професійний перекладач.

Ключові слова: усний переклад, навчання перекладу, перекладач, уміння, пам'ять.

Зміст навчання перекладу є один із спірних питань. Як зазначають дослідники, курс перекладу має на меті не надання студентам певних знань, а формування висококваліфікованих фахівців, тому завдання навчання перекладу полягає в розвитку їх перекладацьких умінь і навичок, оволодіння методами і стратегіями перекладу, накопиченні досвіду перекладу різних текстів [3, с. 323]. Зміст навчання перекладу включає повідомлення знань, а також формування перекладацьких умінь і навичок. Вміння і навички є кінцевою метою процесу перекладу, тому що сприяють професійній діяльності перекладача.

Ідея комунікативної спрямованості професійного перекладу вкрай важлива для визначення змісту навчання [4, с. 101].

Переклад як вид мовленнєвої діяльності в усіх його виявах є малодослідженим питанням (Л. С. Бархударов, В. М. Комісаров, Л. К. Латишев, Р. К. Міньяр-Белоручев, Я. І. Рецкер, О. Б. Тарнопольський, А. В. Федоров, А. Д. Швейцер), оскільки зазвичай переклад розглядався як навчальна вправа (А. Д. Алфьоров, Н. М. Баженов, Л. А. Булаховський, Ф. І. Буслаєв, К. Д. Ушинський, О. М. Фінкель). Отже, вважаємо за потрібне охарактеризувати основні методичні положення усного перекладу як виду мовленнєвої діяльності та проаналізувати вміння і навички, які слід формувати відповідно до перекладацької компетентності студентів.

Метою статті є окреслення методичних передумов навчання майбутніх перекладачів усного перекладу.

При спільності мети навчання у усних і письмових перекладачів неоднакові ролі і абсолютно різні умови діяльності. В процесі роботи письмовий перекладач може відкласти текст на час і повернутися до нього пізніше, може користуватися словниками та іншими посібниками, радитися з фахівцями, переробляти і повністю заново редагувати текст. Усний перекладач не має подібних переваг: він повинен негайно реагувати на почуте їм повідомлення і правильно перекладати з першого разу [1]. Відповідно до цього студенти повинні чітко розуміти механізм і цілі усного перекладу і те, що для виконання професійного перекладу недостатньо вміння більш-менш повно і точно перекладати зміст з мови на мову. На думку більшості фахівців, головне – володіння ситуацією перекладу. Перекладач повинен вміти грати свою роль в соціологічному сенсі, роль посередника, якому дано дозволити людям, що не розуміють мови один одного, спіл-

куватися, і при цьому в ідеалі спілкуватися так, щоб вони забули про існування перекладача. Тобто, функція усного перекладача – підтримання комунікації, тому основні правила усного перекладу мають не тільки лінгвістичний характер, а й соціально-психологічний [2].

Підготовка студентів до усного перекладу будуватиметься з урахуванням його специфіки. Цілями навчання даного виду перекладу, на наш погляд, буде набуття студентами-перекладачами вміння, якими повинен володіти професійний перекладач. Так, особливі вимоги висуваються до пам'яті перекладача, здатності сприймати різні форми усного мовлення, типи і манери вимови, вміння чітко і правильно вимовляти переклад, виступати перед великою аудиторією. При усному перекладі особливого значення набувають умови роботи перекладача, відсутність перешкод, справність технічних засобів. Все це вимагає від майбутніх перекладачів особливих умінь.

Існують уміння, необхідні як для письмового, так і для усного перекладу, але вимагають в останньому випадку певної перебудови. Наприклад, всякий переклад передбачає вміння переключатися з однієї мови на іншу, здійснювати міжмовну комунікацію. Однак при усному перекладі це вміння повинно реалізовуватися в короткий проміжок часу, включати значні елементи автоматизму. Інакше кажучи, таке вміння має перетворюватися в навик перекладу. Також необхідно розвивати особливу групу умінь, пов'язаних зі специфікою усного перекладу і загальних для всіх його видів. Перш за все, усний переклад передбачає швидке і адекватне розуміння промови, яке вимовляється в різному темпі і з різними особливостями вимови. Звідси необхідність в розвитку вміння, а потім і навички повноцінного аудіювання. Далі, у всіх видах усного перекладу важливу роль відіграє опора на пам'ять перекладача – короточасну (оперативну) або довготривалу. Тому потрібна особлива робота над розвитком професійної пам'яті, вмінням запам'ятовувати значні відрізки змісту (саме змісту, а не його вираження мовою оригіналу). І, нарешті, усний переклад передбачає вміння відтворювати переклад у формі усного мовлення. Перекладач повинен володіти технікою усного мовлення рідною та іноземною мовами, володіти необхідним активним запасом слів і структур, вміти перефразувати свої думки, володіти вмінням виступати перед різною аудиторією в самих різних умовах комунікації. І нарешті, у кожному виді

усного перекладу можуть виявлятися специфічні особливості, які передбачають розвиток спеціальних умінь, необхідних для здійснення даного виду перекладу. Такі вміння пов'язані з необхідністю одночасно виконувати кілька дій, суміщати мовні операції різного типу. Це може бути одночасність слухання і говоріння (синхронний переклад), говоріння і читання (переклад з листа), слухання і кодування запису, декодування запису і говоріння (послідовний переклад).

Слід зазначити, що всі вміння взаємозалежні. Це визначає і послідовність навчання різним видам перекладу. Тож заняття будемо за таким принципом: спочатку вивчаються види перекладу, що вимагають більш загальних і менш складних умінь, а потім більш специфічні види перекладу. Оптимальним представляється наступний порядок навчання перекладу: письмовий переклад – переклад на слух окремих фраз (послідовний переклад без запису) – двосторонній переклад – переклад з аркуша – послідовний переклад з записом – синхронний переклад із зоровою опорою, синхронний переклад без опори. Зазначена послідовність не означає, що кожен наступний вид перекладу буде починати вивчатися тільки після завершення роботи над попереднім. Можна планувати і паралельне навчання декільком видам перекладу. Однак останні, найбільш складні три види, вивчаються, як правило, на завершальних етапах навчання.

Для того щоб навчити студентів різним видам усного перекладу, необхідно враховувати особливості кожного з цих видів. Так, наприклад:

1) *Переклад на слух (послідовний переклад окремих фраз і невеликих абзаців).*

Умови навчання: викладач вимовляє одну або кілька пов'язаних за змістом фраз і робить паузу, після чого студент перекладає почуте для інших, які присутні в аудиторії.

Метою заняття буде навчити студентів:

- добре розуміти швидко усне мовлення;
- одночасно слухати та запам'ятовувати;
- вільно та правильно висловлюватись на мові перекладу;
- точному запам'ятовуванню та відтворенню (з можливою опорою на запис) інформації.

2) *Переклад з аркуша.*

Умови навчання: студент отримує текст, який він раніше не бачив або бачив лише безпосередньо перед тим, як почати перекладати. Дивлячись в оригінал, він читає його так, як ніби текст написаний мовою перекладу.

Метою заняття буде навчити студентів:

- швидко переключатися на мову перекладу при широкому використанні напівавтоматичної підстановки готових відповідей;
- поєднувати промовляння перекладу з читанням наступного відрізка оригіналу;
- швидко читати про себе.

3) *Послідовний переклад з записом.*

Умови навчання: викладач виголошує промову тривалістю 23 – 30 хвилин. Студент-перекладач перекладає подумки текст, здійснюючи короткий запис, спираючись на який, він зможе відтворити свій переклад після закінчення виступу. Відповідно до постав-

леним завдань, переклад може здійснюватися в повній або в скороченій формі.

Метою заняття буде навчити студентів:

- добре розуміти швидко усне мовлення;
- одночасно слухати та запам'ятовувати;
- вільно та правильно висловлюватись на мові перекладу;
- точному запам'ятовуванню та відтворенню (з можливою опорою на запис) інформації;
- швидко і правильно веденню запису;
- запам'ятовувати основний зміст усного виступу значної довжини;
- одночасного декодувати запис і промовляти переклад;
- узагальнювати і компресувати сенс ряду послідовних висловлювань.

4) *Синхронний переклад із зоровою опорою.*

Умови навчання: студент-перекладач забезпечений навушниками, через які він чує усний виступ оратора, і одночасно (з відставанням 2-3 с) промовляє в мікрофон переклад, спираючись на текст виступу, переданий йому заздалегідь або безпосередньо перед початком виступу.

Метою заняття буде навчити студентів:

- одночасно слухати, читати, перелаштовуватись з мови на мову та говорити;
- швидко підбирати та використовувати стандартні кліше та відповідники;
- членувати усний текст, визначаючи мінімальну смислову групу, яку можна починати перекладати;
- узагальнювати і компресувати сенс почутого;
- вміло виправляти невдало розпочатий переклад непомітно для слухачів;
- будувати і чітко вимовляти правильні і завершені фрази незалежно від якості оригіналу і повноти його сприйняття.

Сюди ще можна додати сукупність умінь, потрібних при перекладі на слух та перекладі з аркуша.

5) *Синхронний переклад без зорової опори.*

Умови навчання: студент-перекладач забезпечений навушниками, через які він чує усний виступ оратора, і одночасно (з відставанням 2-3 с) промовляє в мікрофон переклад. Як правило, якщо мова йде про професійну діяльність, перекладач знаходиться в кабінеті, але існує також метод «нашіптуння», коли перекладач сидить поруч з реципієнтом і шепоче свій переклад.

Метою заняття буде навчити студентів:

- одночасно слухати, перелаштовуватись з мови на мову та говорити;
- швидко підбирати та використовувати стандартні кліше та відповідники;
- членувати усний текст, визначаючи мінімальну смислову групу, яку можна починати перекладати;
- узагальнювати і компресувати сенс почутого;
- вміло виправляти невдало розпочатий переклад непомітно для слухачів;
- будувати і чітко вимовляти правильні і завершені фрази незалежно від якості оригіналу і повноти його сприйняття;
- вільно і точно сприймати будь-який різновид усного мовлення;
- чітко розпізнавати і при необхідності фіксувати в ході перекладу прецизійні слова;

- однаково успішно перекладати з іноземної мови і на іноземну мову.

Отже, вміння і навички, необхідні для здійснення різних видів усного перекладу, створюються в процесі навчання за допомогою спеціальних вправ, а також шляхом тренувань у виконанні перекладу певного виду.

Правильна постановка цілей, якісне вирішення завдань навчання, а також доцільність застосовуваних

принципів багато в чому впливають на ефективність підготовки перекладачів. В результаті переосмислення концептуальної основи освіти, що трактувалася як процес розвитку особистісного потенціалу того, хто навчається, необхідною вимогою до здійснення професійної діяльності стає досягнення глобальної мети освітнього процесу – формування професійної компетентності усного перекладача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виссон Л. Синхронный перевод с русского на английский. М.: Р.Валент, 1999. – 272 с.
2. Воеводина Т.В. Устный перевод в коммуникативном аспекте и его соотношение с другими видами перевода // Тетради переводчика. Вып. 20. М., 1983. – 243 с.
3. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. - М.: Изд-во «ЭТС», 2002. – 424 с.
4. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2009. – 283 pp.

REFERENCES

1. Wisson L. Simultaneous translation from Russian into English. M.: R. Walent, 1999. 272 pp.
2. Woewodina T.W. Interpretation in the communicative aspect and its relationship with other types of translation // Translator's notes. 20 Edition. M., 1983. – 243 с.
3. Komissarow W.N. Modern translation studies. – M., 2002. – 424 с.

The purpose of teaching interpretation

L. O. Goncharenko

Abstract. The article is dedicated to the research of interpretation. The analysis of interaction of the three main types of speech activity in the translation process was carried out (reception, transposition, realization). Translation competence was characterized. Components and skills of translation competence, which determine aims of learning, were highlighted.

Keywords: oral translation, translation training, translator, skills, memory.